

I 70.

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSCHE ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING

No. 284.

Deel XII.

1 Nov. 1948.

Adres der Redactie :

B. J. LEMPKE, Oude IJselstraat 12^{III}, Amsterdam-Zuid 2 — Nederland

INHOUD: Proficiat! **P. Benno**: Aantekeningen over bijen en wespen II. — **J. B. Corporaal**: Further notes on Systematics and Synonymy. — **D. Mac Gillavry**: Insecten op Amerikaanse eik (III). — **B. J. Lempke**: Bestrijding van schimmel bij kweken. — **H. Boschma**: De werkzaamheden van de Internationale Commissie voor de Zoölogische Nomenclatuur van 1 Januari 1946 tot en met 27 Juli 1948. — Korte mededelingen. —

Proficiat!

Dr. D. Mac Gillavry is 14 Augustus j.l. op het IXe Internationale Congres voor Entomologie te Stockholm met algemene stemmen tot erelid benoemd als blijk van waardering voor zijn grote verdiensten jegens de entomologische wetenschap. Namens onze lezers wensen wij onze oud-president van harte geluk met deze hoge onderscheiding.

De Redactie.

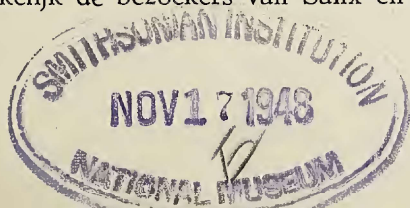
Aantekeningen over bijen en wespen II

door

P. BENNO.

Twee voor Nederland nieuwe en enige zeldzamere Bijensoorten uit de Deurnese Peel (Hym. Apidae).

Daar de Bijen- en Wespenfauna van de Peel — evenals die van het overige Oostelijke deel van N.-Brabant en N.-Limburg in hun geheel — nog betrekkelijk weinig werd onderzocht, kan het ons niet verwonderen, dat deze terreinen nog menige verrassende ontdekking inhouden voor de hymenopteroloog. Temeer omdat zich juist in dit gedeelte van ons land nog vele zeer geschikte terreinen bevinden voor bijen en wespen: er zijn nog uitgestrekte woeste gronden, heidevelden enz. en waar deze in cultuur zijn gebracht, is deze toch nagenoeg nergens zo intensief, als dit in vele andere delen van ons land doorgaans het geval is. Hiermee wil ik niet zeggen, dat elke ontginning per se nadelig te achten is voor de insectenfauna, i.c. de bijen- en wespenfauna. Mijn tweejarig verblijf op de grens van het cultuurland en de laatste nog onafgegraven veenresten van de Oostelijke Peel (waar de Peel dus nog echt „Peel” is!) heeft mij juist in de tegenovergestelde mening versterkt. De meeste Aculeaten ving ik in de 2 afgelopen seizoenen niet in het onontgonnen veen- en heidegebied t. O. van de Helenavaart, maar in het afgegraven en grotendeels in cultuur gebrachte land- en tuinbouwgebied onder de gemeente Deurne. Van de $\pm$ 40 *Andrena*-soorten bijv., welke ik verspreid over dit gebied waarnam, was slechts de helft in het genoemde veengebied vertegenwoordigd; hoofdzakelijk de bezoekers van *Salix* en *Calluna*. Slechts voor 'n hoogst

NOV 15 1948

enkele soort acht ik het waarschijnlijk, dat zij gebonden is aan uitgebreidere woeste, onontgonnen terreinen en dus in de volle zin „cultuurvliegend” mag heten. *Andrena ruficrus* Nyl. schijnt b.v. zulk een soort te zijn. (Wellicht ook enkele mierensoorten!)

Daar staat echter tegenover, dat althans een bepaalde omzetting in cultuurland een groot aantal soorten doet optreden, die men op de woeste gronden mist. Vooral met Apiden blijkt dit het geval te zijn. Dit is zeer verklaarbaar. De ontginning, gelijk die hier heeft plaats gehad, brengt een veel rijkere verscheidenheid van flora met zich mee. De door vele bijen en wespen zo gezochte Umbelliferen (*Heracleum*, *Angelica*, *Aegopodium*, *Pastinaca*, *Anthriscus*), *Taraxacum*, *Glechoma*, allerlei Labiaten, *Lotus*, *Trifolium*, *Tanacetum* en vele andere planten ontbreken in het veen, maar beginnen aanstonds op te treden waar enige cultuur plaats heeft. Vele bijensoorten, die elders algemeen zijn, zoekt men in het veen tevergeefs. Stellig wel, omdat zij in de zeer eenzijdige veenvegetatie haar geprefereerde vliegplanten missen. Weliswaar vormt dit niet de enige factor. Opvallend b.v. is het geringe aantal hommels, dat ik daar aantrof op de bloeiende wilgen in het voorjaar. *Bombus jonellus* (K.) bleek nog wel de meest voorkomende soort. Van *B. lucorum* (L.), *pratorum* (L.) en *agrorum* (F.), buiten het veen overal zo gewoon, zag ik nagenoeg geen enkel exemplaar.

Daarnaast zijn er een aantal soorten, die in het veen een weelderige vegetatie van haar vliegplanten vinden en (of) gunstige nestgelegenheden in de talrijke zandruggen en bermen, zonder dat deze nu juist aan dit bepaalde terrein gebonden zijn. Zo verklaart de grote wilgenrijkdom (met een grote verscheidenheid van vroeger en later bloeiende soorten) het talrijke voorkomen van de echte wilgenbezoekers: *Andrena clarkella* (K.), *batava* Pér., *cineraria* (L.), *Morawitzi* Thoms., *praecox* (Scop.) e.a. Verder in de zomer zijn het vooral de bezoekers van *Epilobium angustifolium* L., *Frangula*, *Erica* en *Calluna*, die in het veen worden aangetroffen. Want de vegetatie van het veen is hoofdzakelijk tot deze bloemplanten beperkt. Alleen op de scheiding van veen- en cultuurland is een rijke *Rubus*vegetatie, wat voor de rubicolen van belang is. Vooral *Epilobium ang.* vormt in de Deurnese Peel overal zeer weelderige groeiplekken en was voor mij in het veen wel de vruchtbaarste vangplant, daar zij van Juni tot September bloeit en bij vele Apiden geliefd blijkt te zijn.

Van al deze soorten echter kan gezegd worden, dat zij ook buiten het eigenlijke veen, in het ontgonnen tuinbouwgebied van Helenaveen en verderop, even goed voorkomen. Vooral daar, waar de wijze van ontginning deze en andere flora voldoende ruimte laat om te blijven voortbestaan ⁽¹⁾. Terwijl dan tevens de nieuw-optredende flora de Apidenfauna uitbreidt met een aantal soorten, die in het veen haar vliegplanten missen.

Een uitgebreide lijst van de bijen- en wespensoorten, die ik gedurende de afgelopen seizoenen in de respectievelijke gebieden waarnam, zou het

¹⁾ In dit opzicht komt aan verschillende ontvenings- en ontginningsinstanties, i.c. de Mij. „Helenaveen”, alle lof toe vanwege de wijze, waarop zij dit gebied in cultuur hebben gebracht. Door rijke terreinvariatie, met verspreide houtaanplanting, ruime plekken voor „wilde” vegetatie, enz. is Helenaveen niet alleen uit oogpunt van landschapsschoon een der mooiste dorpen van Oost-Brabant geworden, maar belooft ook in faunistisch opzicht een rijk terrein te blijven voor entomologen en allen, die belangstellen in de Natuurhistorie van dit gewest.

bovenstaande kunnen illustreren. Maar aangezien deze voorlopig nog te onvolledig zou moeten zijn (in 2 zomers kan men immers de Aculeatenfauna van een zo gevarieerd gebied nog niet volledig kennen), heb ik mij beperkt tot de vermelding van enige soorten, waarvan mij dat de moeite waard leek, òfwel omdat zij in Nederland zeldzamer zijn, òfwel omdat hun verspreiding nog weinig bekend is. Twee daarvan bleken mij nieuw voor onze fauna. Deze laat ik voorafgaan.

Nomada obscura Zett. F.n.sp. — Deze *Nomada*-soort parasiteert bij *Andrena ruficus* Nyl. en is in het aangrenzende gebied (België; N.W. Duitsland) op enkele plaatsen gevonden. Overigens geldt zij in geheel haar verspreidingsgebied als een zeldzame bij. Het is daarom des te merkwaardiger, dat zij in Helenaveen lokaal zo talrijk optreedt: in 1946 vlogen ♀♀ en ♂♂ vanaf 27 Maart talrijk op de mannelijke katjes van *Salix caprea* L. en later ook bij de nesten van de waard. In 1947 kwamen zij eerst op 10 April te voorschijn, hoofdzakelijk bij de nestplaatsen, omdat op die datum *Salix caprea* reeds ver was uitgebloeid. Andere wilgensoorten zag ik ze weinig of niet bezoeken. Echter kon ik nu vaststellen, dat de soort hier in het veengebied over een rayon van minstens enkele km verspreid voorkomt en bij de nestplaatsen van de waard (zandhellingen en wegbermen) regelmatig te vinden is, tot eind April. Hoewel de zoekende ♀♀ tegen de bontbruin gekleurde veen- en dalgrond niet zo scherp afsteken als andere *Nomada*'s en daar dus lastiger op te merken zijn dan op de wilgenkatjes, is de soort toch zeer kenbaar door haar diepzwarte kleur met witte vlekken-tekening op het abdomen, zodat zij niet zo licht over het hoofd zal gezien worden. Slechts de eerste segmenten, vooral bij het ♀, zijn pl.m. rood aangelopen. Zij is met geen andere inlandse *Nomada*-soort te verwarren. Mogelijk zal zij ook op andere vindplaatsen van *A. ruficus* blijken voor te komen. Zie echter de opmerkingen over de verspreiding van deze *Andrena* hieronder.

Megachile alpicola Alf. F.n.sp. — Van deze soort ving ik van 23 Juli tot begin Augustus te Helenaveen een 8-tal ♀♀, op *Calendula*. Achteraf is mij gebleken, dat ik reeds eer een ♀ gevangen had te Beers (N.Br.), 18-VII-45. Een tweetal ♂♂ van Helenaveen behoren vermoedelijk eveneens tot deze soort. Zij behoort tot de groep van *M. centuncularis* (L.) en is in de vlucht van *M. centuncularis* en *M. versicolor* Sm. slechts te onderscheiden door de mindere grootte en de latere vliegtijd. De ♂♂ zijn slechts door genitaliën-onderzoek met zekerheid te herkennen. De soort is eerst in 1924 door Alfken duidelijk omschreven en onderscheiden, behalve van genoemde soorten, van *M. lapponica* Thoms., waarmee zij lange tijd is verward. Een goede revisie van deze soorten geeft ook Niemelä (1936).

Ik kon mijn exemplaren vergelijken met een paartje uit het Rijksmuseum te Leiden van Alfken, door hem als *alpicola* gedetermineerd, en een uit Zwitserland, dat de heer P. Verhoeff zo welwillend was mij toe te zenden. De soort is vooral van het hooggebergte bekend, maar komt toch ook voor in de vlakten. Zij wordt ook voor België opgegeven (Crèvecoeur & Maréchal).

Andrena ruficus Nyl. Dit is in het eigenlijke veengebied wel de talrijkste *Andrena*, welke daar in het voorjaar op de wilgen vliegt en met *A. clarkella* (K.) en *A. batava* Pér. de vroegstverschijnende bij (vanaf 19 Maart). De wijfjes nestelen talrijk in de vastere, met korstmossen be-

groeide hellingen ; in tegenstelling met *A. clarkella*, *sericea* Christ, *argentata* Sm. e.a., die bij voorkeur in het losse zand nestelen. *A. ruficrus* wordt door V. d. Vecht (1928) als zeldzaam opgegeven, maar is dat in de Oostelijke provincies stellig niet. Bij 's-Bosch, bij Enschede en in de Peel vond ik ze sinds jaren vrij talrijk en vermoedelijk is zij op vele andere plaatsen lokaal gewoon. De soort schijnt echter sterk gebonden aan een bepaald biotoop, n.l. vochtige, veenachtige heiden. Bij Enschede vond ik ze alleen talrijk in de omgeving van het Aamsveen, bij 's-Bosch op de lage Vugtse heide. Als dit zo is, dan wordt het voortbestaan van deze *Andrena* (en daarmee dat van haar zeldzame koekoeksbij *Nomada obscura*) door de voortschrijdende ontginning van de Peel wel ernstig bedreigd !

A. carbonaria (L.). In Deurne niet zeldzaam ; een enkele maal ook in het veen (Helenaveen), waar ik ook de 2e generatie aantrof op *Epilobium* (♂♂) en *Calluna* (♀♀) in de eerste week van Augustus.

A. ventralis Imh. 4 ♀♀ en 1 ♂ op Genista, 12-V-'47, Deurne. In collecties van Deurnese amateurs trof ik ook meerdere ♀♀ aan ; de soort schijnt hier vrij gewoon.

A. similis Sm. Tussen de talrijke *A. ovatula* (K.) op Genista, Deurne 9-V-'47, trof ik 3 ♀♀ van deze zeldzamere soort aan. In het veen zijn *A. wilkella* (K.) en *albofasciata* Thoms. de meest voorkomende soorten van deze groep.

A. gelriae V. d. Vecht. Van deze nog weinig bekende soort uit de *ovatula*-groep ving ik te Helenaveen enkele ♂♂ op *Epilobium* ang., 23-VI-'47.

A. Pandellei E.S. Een ♂ van Deurne, 13-IV-'47, op *Taraxacum*, moet m.i. tot deze soort behoren. Hoewel door V. d. Vecht (1928) nog als niet-inlands vermeld, is zij door Van Lith op verschillende plaatsen in Limburg gevangen.

Halictus sexcinctus (F.). Helenaveen, 1-VII-'47, op *Cirsium arvense* Scop. De soort is nog van weinig plaatsen opgegeven en schijnt vooral tot Limburg beperkt.

Halictus xanthopus (K.). Eveneens een nog weinig bekende soort, die echter zeker over een uitgebreider gebied in het Zuid-Oosten van ons land niet zeldzaam is. In Deurne vloog zij vanaf eind Mei, 1947, regelmatig op *Salvia pratensis* L. De ♂♂, welke laat in September vliegen, schijnen in ons land nog niet waargenomen te zijn.

Melitta leporina Panz. Evenals in Zevenaar e.o. ook hier de meest voorkomende *Melitta*-soort. De ♂♂ trof ik in het veen elke zomer (Juli) regelmatig op *Epilobium* ang. ; de ♀♀ nestelden in wegbermen te Deurne, September '45.

Eucera tuberculata (F.). Een ♀, dat ik te Deurne zag vliegen op *Salvia pratensis*, moet ongetwijfeld tot deze soort behoren. Terwijl de ♂♂ moeilijk te onderscheiden zijn van die van *E. longicornis* (L.), die in het hele Zuid-Oosten vrij gewoon is, zijn de ♀♀ reeds op het eerste gezicht te herkennen aan de veel sterkere haarbandjes op het abdomen. *E. tuberculata* is tot nu toe slechts van enkele plaatsen uit Z.-Limburg bekend (V. d. Vecht ; Van Lith).

Antophora retusa (L.). Daar de ♂♂ elk jaar talrijk vliegen op *Glechoma*, zowel te Deurne als te Helenaveen, moet deze soort hier vrij gewoon zijn. Ik zag slechts enkele ♀♀ op dezelfde plaatsen.

A. vulpina Panz. Deurne, '47, in de eerste helft van Juni regelmatig op *Salvia*, *Teucrium* en andere Labiaten.

Megachile versicolor Sm. Helenaveen, vrij gewoon van Mei-Juni; dan reeds afgevlogen (vgl. *M. alpicola* boven). Ofschoon als zeldzaam opgegeven, komt deze soort toch verspreid voor in het Zuid-Oosten van ons land.

Osmia cornuta Latr. Helenaveen, 8-IV-'46 (♂♂); 14-IV-'47 (♀); 22-IV-'47 (♂♂) op *Salix*.

O. leucomelaena Nyl. (= *claviventris* Thoms.) is zowel als *O. parvula* Duf. & Perr. niet zeldzaam in dit gebied (Helenaveen, Griendtsveen). De ♀♀ en ♂♂ bezoeken vooral *Lotus* en *Trifolium repens* L. (eind Mei-Juni), terwijl ik bovendien van *O. parvula* elke winter de nesten regelmatig aantref in *Rubus*-stengels.

Anthidium strigatum Latr. In het hele gebied, ook in het veen, vrij gewoon op *Lotus* en *Epilobium* ang. Daarentegen komt de in Deurne zo gewone *A. manicatum* (L.) in het veen blijkbaar niet voor.

Epeolus cruciger Thoms. Ofschoon ook elders op de heiden van Noord-Brabant niet zeldzaam, trof ik deze soort toch nergens zo talrijk aan als hier in het veen, waar ook de waard, *Colletes succinctus* (L.), talrijk nestelt in steile zandkanten.

E. productus Thoms. ving ik op de rand van het veen, waar de *Tanacetum*-vegetatie begint (Helenaveen, 28-VII-'47, ♀) en de waard-soort, *Collectes daviesanus* Sm., talrijk vliegt.

Melecta luctuosa (Scop.) Deurne, 28-V-'47 (♀), op *Salvia pratensis*. Deze soort is stellig veel zeldzamer dan *M. armata* Panz., die sporadisch over het hele land gevonden is. Behalve te Wageningen (v. Giersbergen) is *luctuosa* een enkele maal in Z.-Limburg gevangen (Van Lith). Zij parasiteert bij *A. retusa* en haar vliegtijd is evenals die van *retusa* enkele weken later dan die van *M. armata* en haar waard, *A. acervorum* (L.). Het ♂ van *M. armata*, dat ik te Deurne ving op 13-V-'47, was toen reeds sterk afgevlogen.

Stelis signata Latr. Van deze koekoeksbij ving ik tot nu toe slechts enkele ♂♂, tezamen vliegend met de waard, *Anthidium strigatum*, op *Epilobium* ang. in het veen (Helenaveen, Juli '46 en eind Juni-Aug. '47). Deze *Stelis* gelijkt sprekend op *A. strigatum* en is wel een der zeldzaamste bijensoorten. Ik ken geen andere vindplaatsen dan die van Bouwman te Vugt (♀) en van Lindemans te Hulshorst, resp. vermeld door V. d. Vecht (1930) en Van Lith (1947).

St. breviscula Nyl. Helenaveen, 4-VII-'46 (♂), op *Vicia villosa* Roth. V. d. Vecht (1930) vermeldt slechts 4 vindplaatsen, waarvan 3 in Limburg.

St. ornatula Klug. Te Helenaveen herhaaldelijk gekweekt uit de nesten van *Osmia parvula* (♀♀, ♂♂). Ofschoon V. d. Vecht (1930) alleen vermeldt „Duinen bij Wassenaar, enkele exx.", is deze soort zeker algemeen verspreid, evenals de waard.

St. aterrima Panz. Deurne, 1-VIII-'47, op Composiet. Van deze soort zijn sinds Ritsema (1878) geen opgaven gepubliceerd, maar uit de correspondentie met Van Lith is mij gebleken, dat zij op meerdere verspreide plaatsen van ons land gevonden is.

Nomada leucophthalma (K.) In het vroege voorjaar vrij talrijk in het veen; op *Salix* en bij de nestplaatsen van *Andrena clarkella* (*batava*?).

N. xanthosticta (K.) Helenaveen, 13-IV-'46 (♀), vliegend langs een slootkant.

LITERATUUR.

- Alfken, J. D., 1924, *Megachile centuncularis* L. und ihre Verwandten, D.E.Z. (1924) 355.
 Lith. J. P. van, 1947, De collectie der Nederlandsche Hymenoptera Aculeata van wijlen den Heer J. Lindemans, Ent. Ber. 12 (273): 100.
 Niemelä, P., 1936, Mitteilungen über die Apiden (Hym.) Finnlands, 1. Die Gattung *Megachile* Latr., Ann. Ent. Fenn. 2: 86.
 Ritsema Cz., C., 1878, Naamlijst der in Nederland waargenomen bijensoorten (*Anthophila*), T.v.E. 22: 21.
 Vecht, J. van der, 1928, Fauna van Nederland, Afl. IV — Hymenoptera *Anthophila*, A. *Andrena*.
 ———— 1930, Aanteekeningen over de Nederlandsche Hymenopteren (*Mutillidae*, *Psammocharidae* en *Apidae*), Zool. Meded. Rijksmus. Leiden 13: 7.
 Helenaveen, Kamp „Mariaveen”, Dec. 1947.

Further notes on Systematics and Synonymy

by

J. B. CORPORAAL.

(29th Communication on Cleridae).

When, early this year, Mr. W. D. Hincks of Manchester, as Editor-in-Chief, solicited my collaboration in connection with the *Cleridae*, in the Supplements to the great Junk-Schenkling Coleopterorum Catalogus which it is proposed to issue, I pointed out that not only since Schenkling's compilation (Pars XXIII, 1910) had a very considerable number of new genera and species been described, but also that quite radical changes in the internal subdivision and arrangement of the family have been advocated and introduced. It would have been a very complicated proceeding to summarize these changes and additions in a supplement to be used in conjunction with Schenkling's work. Furthermore the result would hardly meet the requirements of future workers in this family for a compact work of reference. To my great satisfaction Mr. Hincks readily gave his approval to my suggestion that I should write the whole catalogue anew.

For this purpose the original Schenkling catalogue forms a very sound basis, and in addition I have at hand the accumulated 'rough materials' consisting of inserted references to all publications in the family, which I have always collected and which I continue to collect assiduously. Also there are several older publications of which I am aware, which were either omitted or overlooked by Schenkling in 1910.

In preparing this mass of material for publication, however, I find that many points require elucidation, often at the cost of considerable correspondence and the consultation of the relevant literature. In addition there are some personal conclusions in regard to synonymy etc. which occasionally require explanation. Rather than introduce these changes, with or without explanatory footnotes, in the body of the forthcoming catalogue, I feel it would be more satisfactory to record them as a continuation of my series under the above title.

20

Cylidrus sumatranus Kraatz 1899 is no more than a variety of